

Raport
z kontroli w zakresie ochrony informacji niejawnych
prowadzonych przez ABW w 2008 roku

W 2008 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, zgodnie z zadaniami określonymi w art. 14 ust. 1 Ustawy przeprowadziła kontrole ochrony informacji niejawnych i przestrzegania przepisów obowiązujących w tym zakresie. Kontrole realizowane były w podmiotach tzw. sfery cywilnej i obejmowały swym zakresem m.in. sprawdzenie obiegu dokumentów niejawnych, prawidłowość zastosowanych środków ochrony fizycznej oraz wykorzystywanie systemów teleinformatycznych do przetwarzania informacji niejawnych. Po nowelizacji Ustawy kontroli podlegają także akta postępowań sprawdzających prowadzonych przez pełnomocników ochrony – z wyłączeniem podmiotów wymienionych w art. 30 Ustawy, tj. m.in. Agencji Wywiadu, Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej i Służby Więziennej.

Kontrolami planowymi objęto 45 jednostek organizacyjnych, w tym: 14 samorządu terytorialnego, 7 administracji państwowej, 9 resortu sprawiedliwości, 6 tzw. służb, 4 ambasady RP, 3 podmioty prowadzące działalność gospodarczą, 2 urzędy skarbowe.

Ponadto w 2008 roku Szef ABW zarządził przeprowadzenie 17 kontroli w trybie doraźnym, z tego 7 kontroli zostało przeprowadzonych przez Departament Ochrony Informacji Niejawnych ABW, natomiast 10 kontroli przez pionów ochrony w delegaturach ABW.

W niniejszym sprawozdaniu uwzględniono także wyniki kontroli planowych i doraźnych rozpoczętych w 2007 roku, a których formalne zakończenie nastąpiło w 2008 roku, tj. z chwilą przekazania wystąpień pokontrolnych kierownikom

jednostek kontrolowanych. W 2008 roku zakończono 25 takich kontroli, w tym 22 planowe: 9 w jednostkach organizacyjnych związanych z resortem sprawiedliwości, 9 w jednostkach samorządu terytorialnego, 4 w ramach tzw. służb, 1 w urzędzie skarbowym oraz 3 kontrole doraźne: 2 w jednostkach samorządu terytorialnego i jedno w ramach tzw. służb.

W 2008 roku prowadzono kontrole planowe, zgodnie z planem rocznym zaakceptowanym przez Kolegium do Spraw Służb Specjalnych, jak też kontrole doraźne. W przypadku kontroli doraźnych powodem, dla którego podejmowano działania kontrolne, było zweryfikowanie uzyskiwanych sygnałów o nieprawidłowościach w zakresie ochrony informacji niejawnych lub dotyczących postępowań sprawdzających prowadzonych przez pełnomocników ochrony. Czas trwania czynności kontrolnych uzależniony był od wielkości, struktury jednostki kontrolowanej, liczby wytwarzanych lub przechowywanych dokumentów, jak również od możliwości kadrowych jednostek kontrolujących. W większości przypadków kontrolą obejmowano realizację Ustawy w zakresie stanu zabezpieczenia informacji niejawnych oraz przestrzegania zasad ich ochrony w okresie od 11 marca 1999 roku, tj. od dnia wejścia w życie w Ustawy, do dnia zakończenia czynności kontrolnych, jednak w przypadku kolejnych kontroli w tej samej jednostce organizacyjnej okres poddany badaniu ulegał skróceniu. Przy kolejnych kontrolach brano również pod uwagę stopień realizacji wniosków pokontrolnych.

Kontrolom ochrony informacji niejawnych poddawane są zarówno podmioty w ramach organów władzy publicznej różnych szczebli, jak również podmioty niepubliczne prowadzące działalność gospodarczą, które wykonują zadania związane z dostępem do informacji niejawnych. W miarę możliwości prowadzone są kontrole o charakterze kompleksowym lub o zasięgu ogólnokrajowym, które pozwalają na ocenę stanu ochrony informacji niejawnych na poszczególnych szczeblach oraz w określonych sektorach organów państwowych (np. Ministerstwo Sprawiedliwości, sądy i prokuratury szczebla okręgowego i podlegające im jednostki szczebla rejonowego, jednostki samorządu terytorialnego różnego szczebla, placówki zagraniczne, jednostki Państwowej Straży Pożarnej, Urzędy Skarbowe i Urzędy

Kontroli Skarbowej oraz podmioty wymienione w art. 30 Ustawy takie jak: Policja, Straż Graniczna, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencja Wywiadu).

W zdecydowanej większości kontrolowanych jednostek organizacyjnych stwierdzono drobne nieprawidłowości lub uchybienia formalne, które nie stwarzały bezpośredniego zagrożenia dla przechowywanych i przetwarzanych informacji niejawnych. Niestety ujawniono również przypadki rażącego naruszenia przepisów o ochronie informacji niejawnych – w szczególności w podmiotach, które dotychczas nie były kontrolowane.

Najwięcej nieprawidłowości odnotowano w małych jednostkach organizacyjnych, które dysponują niewielką liczbą dokumentów zawierających informacje niejawne, w szczególności w takich, gdzie występuje jedynie tajemnica służbowa (m. in. na wszystkich szczeblach jednostek samorządu terytorialnego). Z reguły podmioty te mają trudności z wygospodarowaniem odpowiednich środków na stworzenie jednolitych struktur pionu ochrony, organizację kancelarii tajnej i zastosowanie środków ochrony fizycznej zgodnych z wymogami Ustawy i przepisami wykonawczymi. Zdecydowanie lepiej należy ocenić stan ochrony informacji niejawnych w podmiotach reprezentujących najwyższe szczeble władzy i administracji państwowej oraz w podmiotach niepublicznych realizujących umowy i zadania związane z dostępem do informacji niejawnych w ramach tzw. procedur bezpieczeństwa przemysłowego.

Spośród najistotniejszych nieprawidłowości niepokoi negatywna ocena niektórych rozwiązań w jednostkach organizacyjnych, które na mocy art. 53 ust. 2 Ustawy mają możliwość wydawania własnych przepisów w zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych.

I. ORGANIZACJA OCHRONY INFORMACJI NIEJAWNYCH

Czynności kontrolne w tym zakresie obejmowały przede wszystkim ustalenie stanu faktycznego dotyczącego trybu powoływania pełnomocnika do spraw ochrony informacji niejawnych (zwanego dalej pełnomocnikiem ochrony) - odpowiedzialnego za zapewnienie przestrzegania przepisów, ocenę realizowanych przez niego zadań, a także powoływania i usytuowania w strukturze organizacyjnej pionów ochrony – wyspecjalizowanej komórki organizacyjną do spraw ochrony informacji niejawnych.

1. JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

Kontrole objęły m.in. wybrane organy administracji rządowej szczebla centralnego i terenowego, organy kontroli skarbowej, jak również polskie placówki zagraniczne. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w dużej mierze kwestii związanych z powoływaniem osób odpowiedzialnych za zapewnienie przestrzegania przepisów lub nadzór nad obiegiem dokumentów niejawnych. Nieprawidłowości te dotyczyły powoływania pełnomocników ochrony lub zatrudniania w pionie ochrony osób, które nie spełniały wszystkich wymagań określonych właściwymi przepisami, tj. bez poświadczeń bezpieczeństwa lub przeszkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych. Stwierdzono także przypadki przechowywania dokumentów niejawnych stanowiących tajemnicę państwową oznaczonych klauzulą „ściśle tajne” w kancelarii tajnej, mimo iż kierownik kancelarii tajnej nie posiadał uprawnień do dostępu do informacji niejawnych oznaczonych taką klauzulą tajności.

Najwięcej nieprawidłowości w zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych dotyczyło braku planów ochrony, w tym planów postępowania w razie wprowadzenia stanu nadzwyczajnego lub sporządzenia takich dokumentów dopiero po kilku latach obowiązywania Ustawy.

Ujawniono także przypadki niewłaściwego sporządzenia planów ochrony, tj. bez określenia wymaganych przepisami zasad sposobu zdawania, przechowywania i wydawania kluczy oraz ich duplikatów do szaf kancelarii tajnych.

Szereg nieprawidłowości związanych było z prowadzeniem okresowych kontroli ewidencji, materiałów i obiegu dokumentów, polegających w dużej mierze na nierzetelnym sprawdzeniu lub nie udokumentowaniu dokonanych czynności.

Odnotowano także jednostki organizacyjne, w których nie były w ogóle prowadzone kontrole ochrony informacji niejawnych oraz przestrzegania przepisów o ochronie tych informacji lub okresowe kontrole w zakresie ewidencji, materiałów i obiegu dokumentów.

Udokumentowano także przypadek wydania zaświadczeń o odbyciu przeszkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych osobom, które nie zostały faktycznie przeszkolone.

W jednym z kontrolowanych podmiotów dopiero po 8 latach od wejścia w życie Ustawy kierownik jednostki organizacyjnej określił wykaz stanowisk oraz prac zleconych, z którymi może łączyć się dostęp do informacji niejawnych.

2. SĄDY I PROKURATURY

Kompleksową kontrolą objęto jednostki organizacyjne ze sfery wymiaru sprawiedliwości tj. sądów i prokuratur szczebla apelacyjnego, okręgowego i rejonowego.

W zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych stwierdzono szereg istotnych uchybień przepisom Ustawy i aktom wykonawczym, w tym:

- powoływanie pełnomocnika ochrony ze znacznym przekroczeniem terminu ustawowego;
- powoływanie na stanowisko pełnomocnika ochrony osób, które nie spełniały wymagań określonych właściwymi przepisami, tj. bez poświadczeń bezpieczeństwa oraz przeszkolenia w zakresie ochrony informacji niejawnych;

- powoływanie na stanowisko kierownika kancelarii tajnej osób, które nie spełniały wymagań określonych właściwymi przepisami w zakresie posiadanych poświadczeń bezpieczeństwa lub przeszkolenia o ochronie informacji niejawnych;
- zorganizowanie kancelarii tajnej lub oddziału kancelarii tajnej z naruszeniem terminu określonego przepisami;
- wyodrębnienie pionu ochrony z naruszeniem lub rażącym naruszeniem terminu określonego przepisami;
- łączenie funkcji pełnomocnika lub zastępcy pełnomocnika ochrony z funkcją kierownika kancelarii tajnej;
- brak planów ochrony;
- nieuwzględnienie w obowiązującym planie ochrony informacji niejawnych zasad zdawania, przechowywania i wydawania kluczy do pomieszczeń i szaf kancelarii tajnej;
- brak planu postępowania z materiałami zawierającymi informacje niejawne stanowiące tajemnicę państwową w razie wprowadzenia stanu nadzwyczajnego;
- określenie stanowisk oraz rodzajów prac zleconych, z którymi może łączyć się dostęp do informacji niejawnych, odrębnie dla każdej klauzuli tajności dopiero po kilku latach od wejścia w życie Ustawy;
- nie prowadzenie przez pełnomocnika ochrony wykazów osób dopuszczonych do pracy lub służby na stanowiskach, z którymi wiąże się dostęp do informacji niejawnych.

W toku kontroli stwierdzono również inne uchybienia, m.in. polegające na powoływaniu na stanowiska związane z dostępem do informacji niejawnych osób, które nie zostały przeszkolone w zakresie ochrony takich informacji lub obsłudze kancelarii tajnej przez osoby spoza pionu ochrony.

W niektórych jednostkach nie były prowadzone okresowe kontrole ewidencji materiałów, obiegu dokumentów oraz ochrony informacji niejawnych.

Stwierdzono również uchybienia w zakresie stosowanego wzoru zaświadczenia o przeszkoleniu w zakresie ochrony informacji niejawnych oraz niezgodności prowadzonych w kancelarii tajnej dzienników korespondencyjnych z obowiązującym wzorem, a także dokonywania zmian w dziennikach w sposób niezgodny z właściwymi przepisami.

3. SŁUŻBY

W ramach rozwiązań systemowych stwierdzono niezgodność niektórych przepisów wewnętrznych wydawanych przez kierowników jednostek organizacyjnych szczebla centralnego z przepisami Ustawy, w wyniku czego dochodziło do sytuacji, w których np. przyjęte rozwiązania w zakresie ochrony informacji niejawnych utrudniały sprawny obieg i nadzór nad dokumentami, nie zapewniały jednolitych standardów w zakresie stosowania środków ochrony fizycznej lub powodowały nadużywanie uprawnień przez pełnomocników ochrony.

W większości jednostek kontrolowanych szczebla terenowego stwierdzono szereg nieprawidłowości polegających na:

- powołaniu pełnomocnika ochrony ze znacznym przekroczeniem ustawowego terminu;
- powołaniu na stanowisko pełnomocnika ochrony lub jego zastępcy osób, które nie spełniały wymagań określonych właściwymi przepisami;
- łączeniu funkcji pełnomocnika lub zastępcy pełnomocnika ochrony z funkcją kierownika kancelarii tajnej;
- braku planów ochrony wymaganych właściwymi przepisami;
- wyodrębnieniu pionu ochrony z naruszeniem terminu określonego przepisami;
- sprawowaniu funkcji administratora systemu teleinformatycznego przez osobę, która nie została przeszkolona przez służbę ochrony państwa;

- nie informowaniu służby ochrony państwa o fakcie naruszenia przepisów o ochronie informacji niejawnych.

4. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

W jednostkach samorządu terytorialnego odnotowano proporcjonalnie największą ilość nieprawidłowości w zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych. Niemal we wszystkich skontrolowanych jednostkach stwierdzono nieprawidłowości lub uchybienia w tym zakresie. Najczęściej występujące nieprawidłowości dotyczą niewłaściwego organizowania pionów ochrony jako wyodrębnionych, wyspecjalizowanych komórek organizacyjnych do spraw ochrony informacji niejawnych. Stwierdzono także przypadki nie wyodrębnienia pionów ochrony w strukturze jednostki organizacyjnej lub ich wyodrębnienia z naruszeniem lub rażącym naruszeniem terminu określonego przepisami.

Najistotniejsze uchybienia w zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych dotyczyły powoływania na stanowisko pełnomocnika ochrony osób, które nie spełniały wszystkich wymagań określonych właściwymi przepisami w zakresie posiadania odpowiednich poświadczeń bezpieczeństwa i przeszkolenia z ochrony informacji niejawnych prowadzonych przez służby ochrony państwa. Stwierdzono także przypadki powołania pełnomocnika ochrony ze znacznym, a niekiedy rażącym przekroczeniem terminu ustawowego (nawet o 8 lat).

Nieprawidłowości w tym zakresie polegały także na łączeniu funkcji kierownika jednostki organizacyjnej z funkcją pełnomocnika ochrony lub łączenia funkcji pełnomocnika ochrony z funkcją kierownika kancelarii tajnej. Podległość służbowa wyklucza możliwość łączenia tych funkcji (pełnomocnik ochrony jest powoływany i podlega bezpośrednio kierownikowi jednostki organizacyjnej, a kierownik kancelarii jest wyznaczany na wniosek pełnomocnika ochrony, któremu bezpośrednio podlega kancelaria tajna).

Stwierdzono także przypadki powoływania na stanowiska w pionie ochrony osób, które nie spełniały wymagań określonych właściwymi przepisami w zakresie posiadanych poświadczeń bezpieczeństwa lub odpowiedniego przeszkolenia.

W niektórych kontrolowanych jednostkach występowały uchybienia polegające na czasowym braku obsady kadrowej stanowiska pełnomocnika ochrony lub kierownika kancelarii tajnej.

Nieprawidłowości w zakresie organizacji ochrony informacji niejawnych dotyczyły także braku planów ochrony informacji niejawnych - pomimo obowiązku opracowania takiego dokumentu wynikającego z przepisów Ustawy lub sporządzenia takich planów po kilku latach od wejścia w życie Ustawy. Odnotowano także przypadki nie sporządzenia w jednostkach organizacyjnych dysponujących informacjami niejawnymi stanowiącymi tajemnicę państwową planów postępowania z materiałami w razie wprowadzenia stanu nadzwyczajnego.

W jednostkach kontrolowanych odnotowano również przypadki nie wypełniania przez kierowników jednostek organizacyjnych obowiązków wynikających z przepisów Ustawy, tj. określenia stanowisk oraz rodzajów prac zleconych, z którymi może łączyć się dostęp do informacji niejawnych, odrębnie dla każdej klauzuli tajności lub ich sporządzenie ze znacznym opóźnieniem.

W trakcie kontroli wskazywano także na zaniedbania w zakresie ochrony informacji niejawnych oznaczonych klauzulą „zastrzeżone” polegające na nie opracowaniu szczegółowych wymagań w zakresie ochrony takich informacji lub opracowaniu dokumentu, ale dopiero po kilku latach od wejścia w życie Ustawy. Zgodnie z Ustawą pełnomocnicy ochrony są zobligowani do opracowania szczegółowych wymagań w zakresie ochrony informacji niejawnych oznaczonych klauzulą „zastrzeżone”.

5. POZOSTAŁE PODMIOTY

Kontrolami w zakresie ochrony informacji niejawnych objęto również inne jednostki organizacyjne tzw. sfery cywilnej, które są obowiązane do realizacji zadań wynikających z przepisów Ustawy, w tym również podmioty prowadzące działalność gospodarczą zobowiązane do stosowania przepisów o ochronie informacji niejawnych. Podobnie jak w innych kontrolowanych podmiotach stwierdzono nieprawidłowości w zakresie powoływania na stanowisko pełnomocnika ochrony osób, które nie

spełniały wymagań określonych właściwymi przepisami lub powoływanie pełnomocników ze znacznym przekroczeniem ustawowego terminu.

Ujawniono nieliczne przypadki nie wyodrębnienia pionu ochrony w strukturze jednostki organizacyjnej oraz łączenia funkcji kierownika jednostki organizacyjnej z funkcją pełnomocnika ochrony lub czasowy brak obsady kadrowej na stanowisku kierownika kancelarii tajnej.

W niektórych kontrolowanych jednostkach brakowało planu ochrony informacji niejawnych lub planu postępowania z materiałami zawierającymi informacje niejawne stanowiące tajemnicę państwową w razie wprowadzenia stanu nadzwyczajnego.

W jednym z podmiotów stwierdzono brak dokumentacji dotyczącej szczegółowych wymagań w zakresie ochrony informacji niejawnych oznaczonych klauzulą „zastrzeżone”.

Ponadto ujawniono, że piony ochrony oraz pełnomocnicy ochrony nie prowadzili szkoleń w zakresie ochrony informacji niejawnych dla pracowników mających dostęp do takich informacji. Nie były także prowadzone kontrole ochrony informacji niejawnych oraz przestrzegania przepisów o ochronie tych informacji w dwóch spośród kontrolowanych jednostek organizacyjnych

U jednego z przedsiębiorców, któremu wydano świadectwo bezpieczeństwa przemysłowego stwierdzono uchybienia w zakresie niedopełnienia obowiązku informacyjnego wobec właściwej służby ochrony państwa dotyczącego zmiany struktury udziałowej spółki oraz organów kontrolnych spółki. Przedsiębiorca, któremu wydano świadectwo bezpieczeństwa przemysłowego – w okresie ważności tego świadectwa – ma m.in. obowiązek informowania o zmianach danych zamieszczonych w kwestionariuszu bezpieczeństwa przemysłowego. Nie wykonywanie tego obowiązku może stanowić podstawę do cofnięcia świadectwa bezpieczeństwa przemysłowego wydanego przez służbę ochrony państwa.

II. DOSTĘP DO INFORMACJI NIEJAWNYCH

Kontrola w tym zakresie polegała przede wszystkim na ustaleniu czy informacje niejawnie były udostępniane wyłącznie osobom uprawnionym, tj. posiadającym poświadczenia bezpieczeństwa (adekwatne do klauzuli dokumentu) lub upoważnienia wydane na podstawie przepisów Ustawy.

1. JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

W zakresie dostępu do informacji niejawnych nie stwierdzono poważniejszych nieprawidłowości w sześciu kontrolowanych podmiotach.

W pozostałych jednostkach stwierdzone w tym zakresie nieprawidłowości miały charakter incydentalny i sprowadzały się do sytuacji, w których osoby mogące mieć kontakt z dokumentami niejawnymi nie posiadały poświadczeń bezpieczeństwa adekwatnych do klauzuli tychże dokumentów.

2. SĄDY I PROKURATURY

Procedura dostępu do informacji niejawnych sędziów i prokuratorów została przewidziana w przepisach o ustroju sądów powszechnych oraz o prokuraturze. Zgodnie z tymi przepisami sędziowie i prokuratorzy są zobowiązani zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których uzyskali wiadomości ze względu na sprawowane urzędy. Przed przystąpieniem do pełnienia obowiązków sędziowie zapoznają się z przepisami o ochronie informacji niejawnych i składają oświadczenie o znajomości tych przepisów.

Nieprawidłowości w zakresie dostępu do informacji niejawnych w sądach i prokuraturach dotyczyły głównie nieposiadania poświadczeń bezpieczeństwa przez osoby sprawujące funkcje kierowników kancelarii tajnych lub oddziałów kancelarii tajnych. Innym uchybieniem były ujawnione przypadki posiadania nieadekwatnych do klauzuli tajności dokumentów, przechowywanych w kancelarii tajnej, poświadczeń bezpieczeństwa kierowników kancelarii tajnych, np. osoby uprawnione jedynie do

dostępu do tajemnicy służbowej miały dostęp do informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową.

Odrębnym zagadnieniem są kwestie związane z wyznaczaniem do składu orzekającego w sprawach, których przedmiotem były informacje stanowiące tajemnicę państwową lub służbową, ławników, którzy nie legitymują się poświadczeniem bezpieczeństwa oraz zaświadczeniem o przeszkoleniu w zakresie ochrony informacji niejawnych. Na jednej z rozpraw sądowych, w której zeznania składała osoba zwolniona z tajemnicy państwowej wyznaczono ławników nieposiadających poświadczeń bezpieczeństwa lub upoważnienia w trybie art. 49 Ustawy.

3. SŁUŻBY

W kontrolowanych podmiotach nie odnotowano przypadków nieuprawnionego zapoznawania się z informacjami niejawnymi. Natomiast najistotniejszym ustaleniem poczynionym w tej grupie kontrolowanych podmiotów była kwestia legitymowania się przez niektórych pełnomocników ochrony poświadczeniami bezpieczeństwa, które nie zostały wydane przez służbę ochrony państwa. Art. 18 ust. 3 Ustawy stanowi wymóg posiadania przez pełnomocnika ochrony odpowiedniego poświadczenia bezpieczeństwa wydanego przez służbę ochrony państwa.

4. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

W kontrolowanych jednostkach stwierdzono nieprawidłowości w zakresie dostępu do informacji niejawnych, polegające na udostępnianiu informacji niejawnych osobom, które nie posiadały poświadczeń bezpieczeństwa lub upoważnienia wydanego w trybie art. 49 Ustawy – udokumentowano pięć zdarzeń tego typu.

Stwierdzono także przypadki pełnienia funkcji związanej z dostępem do informacji niejawnych przez osoby bez poświadczeń bezpieczeństwa, dotyczyło to zarówno kierowników jednostek organizacyjnych jak też kierowników kancelarii tajnej.

Odnotowano także kilkuletnie opóźnienia w sporządzaniu wykazów stanowisk i prac zleconych, z którymi może łączyć się dostęp do informacji niejawnych.

Ponadto stwierdzone zostały przypadki wydawania zgody na udostępnianie informacji niejawnych na podstawie art. 49 Ustawy przez osoby do tego nieuprawnione, tj. pełnomocnika ochrony lub bez określenia zakresu przedmiotowego takiego udostępnienia.

5. POZOSTAŁE PODMIOTY

Nieprawidłowości dotyczyły głównie dopuszczania do pracy na stanowiskach związanych z dostępem do informacji niejawnych osób, które nie posiadały poświadczeń bezpieczeństwa lub innego upoważnienia umożliwiającego dostęp do takich informacji, w wyniku czego doszło do ujawnienia informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową kilku nieuprawnionym osobom.

III. ŚRODKI OCHRONY FIZYCZNEJ

Kontrola w tym zakresie polegała na sprawdzeniu prawidłowości zorganizowania strefy administracyjnej (służącej do kontroli osób i pojazdów), strefy bezpieczeństwa, w której zlokalizowana powinna być kancelaria tajna, a także ustaleniu i dokonaniu oceny czy zastosowane środki ochrony fizycznej są zgodne z wymogami określonymi w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie organizacji i funkcjonowania kancelarii tajnych lub zarządzeniach wydanych przez kierowników jednostek organizacyjnych wskazanych w art. 53 ust. 2 Ustawy.

1. JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

W większości skontrolowanych jednostek organizacyjnych, w których badano prawidłowość zastosowanych środków ochrony fizycznej nadal ujawniane są nieprawidłowości w tym zakresie. Jedynie w dwóch kontrolowanych jednostkach organizacyjnych zastosowane środki ochrony fizycznej oraz wprowadzony system

kontroli dostępu do strefy administracyjnej i bezpieczeństwa nie budziły zastrzeżeń. W pozostałych stwierdzono nieprawidłowości polegające przede wszystkim na braku wydzielenia lub nie poddaniu stref bezpieczeństwa szczególnej kontroli wejść i wyjść oraz kontroli przebywania poprzez wprowadzenie systemu przepustek lub innego systemu określającego uprawnienia do wejścia, przebywania i wyjścia ze strefy. Nieprawidłowości polegały także na niedostatecznym zabezpieczeniu kancelarii tajnych, a także wyposażaniu kancelarii w urządzenia, które nie posiadały stosownych certyfikatów lub świadectw kwalifikacyjnych wymaganych przepisami Ustawy.

Ponadto w kontrolowanych jednostkach organizacyjnych nieprawidłowości w zakresie ochrony fizycznej obejmowały głównie:

- nie wydzielenie, bądź niewłaściwą organizację strefy bezpieczeństwa;
- brak w kancelarii tajnej systemu alarmowego i systemu nadzoru wizyjnego – w przypadkach wymaganych przepisami;
- zorganizowanie czytelni informacji niejawnych poza pomieszczeniami kancelarii tajnej;
- nie zmienianie haseł i kodów w terminach określonych w przepisach;
- brak stosownych certyfikatów lub świadectw kwalifikacyjnych urządzeń służących do zabezpieczenia ochrony informacji niejawnych.

2. SĄDY I PROKURATURY

W toku prowadzonych kontroli stwierdzono brak lub niewłaściwe zastosowanie środków ochrony fizycznej do zabezpieczenia informacji niejawnych polegające np. na braku strefy bezpieczeństwa zapewniającej pełną kontrolę wejścia, wyjścia i przebywania, umiejscowieniu czytelni dokumentów niejawnych poza pomieszczeniem kancelarii, zastosowanie w kancelarii tajnej lub archiwum materiałów niejawnych urzędów (drzwi, szafy, itp.) o parametrach niezgodnych z wymogami zarządzenia Ministra Sprawiedliwości lub nie posiadających certyfikatów lub świadectw kwalifikacyjnych.

3. SŁUŻBY

Organizację kancelarii tajnej i zakres stosowania środków ochrony fizycznej określają zarządzenia wydane przez kierowników podmiotów wymienionych w art. 53 ust. 2 Ustawy - w sposób szczególnie odnoszące się do kwestii związanych z bezpieczeństwem fizycznym informacji niejawnych. W kontrolowanych podmiotach najistotniejsze nieprawidłowości dotyczyły niewłaściwej organizacji stref bezpieczeństwa oraz stosowania niecertyfikowanych urządzeń służących ochronie informacji niejawnych – w szczególności szaf metalowych.

4. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

W większości skontrolowanych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, w których badano prawidłowość zastosowanych środków ochrony fizycznej stwierdzono nieprawidłowości. Jedynie w 4 spośród 14 jednostek organizacyjnych zastosowano środki ochrony fizycznej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Spośród najczęściej występujących nieprawidłowości należy wymienić:

- nie wydzielenie, bądź niewłaściwą organizację strefy bezpieczeństwa;
- przechowywanie dokumentów niejawnych w pomieszczeniach zlokalizowanych poza strefą bezpieczeństwa;
- brak stosownych certyfikatów lub świadectw kwalifikacyjnych urządzeń służących do zabezpieczenia informacji niejawnych;
- braku systemu sygnalizacji pożarowej oraz systemu sygnalizacji włamania i napadu w kancelarii tajnej.

5. POZOSTAŁE PODMIOTY

W wyniku kontroli przeprowadzonych w spółkach zobowiązanych do stosowania przepisów Ustawy stwierdzono, że w większości z nich zastosowano odpowiednie i zgodne z przepisami środki ochrony fizycznej.

Sporadyczne przypadki nieprawidłowości dotyczyły organizacji strefy bezpieczeństwa w sposób nie zapewniający pełnej kontroli wejść i wyjść oraz stosowania w kancelarii tajnej zabezpieczeń nie spełniających wymogów określonych przepisami lub nie posiadających certyfikatów lub świadectw kwalifikacyjnych.

IV. BEZPIECZEŃSTWO TELEINFORMATYCZNE

Kontrola w tym zakresie obejmowała przede wszystkim sprawdzenie zasad sporządzania dokumentów niejawnych w systemach i sieciach teleinformatycznych, tj. ustalenie czy informacje niejawne sporządzane są z wykorzystaniem systemów i sieci akredytowanych przez służbę ochrony państwa oraz czy przestrzegane są procedury ich bezpiecznej eksploatacji. Jednym z warunków otrzymania certyfikatu akredytacji ABW na system wykorzystywany do wytwarzania czy przetwarzania informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową są zatwierdzone procedury bezpiecznej eksploatacji. Nie przestrzeganie tych procedur może prowadzić do nieuprawnionego dostępu, a tym samym grozić ujawnieniem informacji, które wymagają ochrony.

1. JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

W dwóch kontrolowanych jednostkach organizacyjnych informacje niejawne stanowiące tajemnicę państwową oraz w pięciu jednostkach informacje niejawne stanowiące tajemnicę służbową wytwarzane były przy użyciu nieakredytowanych systemów teleinformatycznych.

W podmiotach, które dysponowały akredytowanymi systemami teleinformatycznego stwierdzono kilka przypadków niewłaściwego wywiązywania się z obowiązków administratorów systemów lub inspektorów bezpieczeństwa teleinformatycznego.

2. SĄDY I PROKURATURY

W jednostkach resortu sprawiedliwości stwierdzono liczne nieprawidłowości polegające na wykonaniu dokumentów zawierających informacje niejawne przy użyciu nieakredytowanych systemów teleinformatycznych.

3. SŁUŻBY

Najczęściej wskazywaną w wystąpieniach pokontrolnych nieprawidłowością w tej grupie kontrolowanych podmiotów było sporządzanie dokumentów zawierających informacje niejawne (w tym stanowiące tajemnicę państwową) przy użyciu systemów teleinformatycznych nie posiadających akredytacji służby ochrony państwa.

4. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Przy użyciu nieakredytowanych systemów teleinformatycznych sporządzane były informacje niejawne stanowiące tajemnicę służbową w większości kontrolowanych urzędów miejskich.

Do ujawnionych nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego należy również zaliczyć nie powoływanie osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych, tj. administratorów systemów lub inspektorów bezpieczeństwa teleinformatycznego.

5. POZOSTAŁE PODMIOTY

Nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego, polegające na przetwarzaniu informacji niejawnych w systemach, które nie zostały akredytowane przez służbę ochrony państwa ujawniono także w tej grupie podmiotów – dotyczyły one informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową.

V. ZWYKŁE POSTĘPOWANIA SPRAWDZAJĄCE

Zgodnie z Ustawą, służby ochrony państwa są uprawnione do kontroli prawidłowości postępowań sprawdzających prowadzonych przez pełnomocników ochrony (z wyłączeniem m.in. Agencji Wywiadu, Policji, Straży Granicznej, Służby Więziennej i Centralnego Biura Antykorupcyjnego). Poświadczenia bezpieczeństwa wydawane przez pełnomocników ochrony po przeprowadzeniu zwykłego postępowania sprawdzającego uprawniają do dostępu do informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową. Przeprowadzone kontrole w tym zakresie ujawniły przypadki rażącego naruszania przepisów prawa. Stwierdzone nieprawidłowości polegały przede wszystkim na wydawaniu poświadczeń bezpieczeństwa bez przeprowadzenia pełnej, wymaganej przepisami procedury sprawdzeniowej. Niektóre z ujawnionych nieprawidłowości mogły mieć bezpośredni wpływ na ocenę rękojmi zachowania tajemnicy przez osoby sprawdzane.

1. JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

Kontroli poddano łącznie 1537 zwykłych postępowań sprawdzających. Stwierdzono, że w zdecydowanej większości przedmiotowe postępowania przeprowadzono bez dokonania wymaganych czynności. Najczęstszym uchybieniem, stwierdzonym w 537 przypadkach, był brak pisemnego polecenia kierownika jednostki organizacyjnej przeprowadzenia postępowania sprawdzającego.

Ponadto stwierdzono:

- w 260 przypadkach brak sprawdzeń w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej;
- w 137 przypadkach brak sprawdzeń w kartotekach i ewidencjach powszechnie niedostępnych prowadzonych przez odpowiednie służby ochrony państwa;
- w 23 przypadkach brak sprawdzeń w Krajowym Rejestrze Karnym;
- w 370 przypadkach brak sprawdzeń akt stanu cywilnego dotyczących osoby sprawdzanej.

W większości tych przypadków stwierdzono, że pełnomocnicy ochrony przeprowadzali postępowania bez zachowania należytej staranności, naruszając tym samym art. 34 Ustawy, zgodnie z którym pełnomocnik ochrony jest zobligowany do wykazania najwyższej staranności w toku prowadzonego postępowania sprawdzającego.

Zdarzały się również przypadki wydawania poświadczeń bezpieczeństwa przed zebraniem pełnej dokumentacji w toku prowadzonego postępowania sprawdzającego, np. przed otrzymaniem odpowiedzi na zapytania kierowane do Krajowego Rejestru Karnego, Centralnego Zarządu Służby Więziennej lub służby ochrony państwa.

Poza wyżej wskazanymi nieprawidłowościami ujawniono także inne uchybienia, nie mające bezpośredniego wpływu na ocenę rękojmi zachowania tajemnicy przez osobę sprawdzaną, jednakże naruszające przepisy. Polegały one na:

- nie rejestrowaniu ankiet bezpieczeństwa osobowego;
- braku podpisu kierownika jednostki organizacyjnej albo podpisu pełnomocnika ochrony na ankietach bezpieczeństwa osobowego;
- stosowaniu nieodpowiednich wzorów poświadczenia bezpieczeństwa;
- nie informowaniu służby ochrony państwa o wydaniu poświadczenia bezpieczeństwa upoważniającego osobę do dostępu do informacji oznaczonych klauzulą „poufne”.

2. SĄDY I PROKURATURY

W jednostkach organizacyjnych wymiaru sprawiedliwości nie przeprowadza się postępowań sprawdzających wobec sędziów i prokuratorów. Zgodnie bowiem z art. 27 ust. 10 Ustawy, zasady udostępniania informacji niejawnych sędziom i asesorom sądowym pełniącym czynności sędziowskie oraz prokuratorom i asesorom prokuratury pełniącym czynności prokuratorskie regulują przepisy o ustroju sądów powszechnych, o ustroju sądów wojskowych oraz o prokuraturze.

Wobec pozostałych pracowników postępowania sprawdzające przeprowadza służba ochrony państwa (jeśli zajmują stanowiska, z którymi może łączyć się dostęp

do informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową) lub pełnomocnicy ochrony (w przypadku osób, zajmujących stanowiska, z którymi może łączyć się dostęp do informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową).

Kontrolą objęte zostały akta zakończonych postępowań sprawdzających przeprowadzonych przez pełnomocników ochrony w jedenastu jednostkach organizacyjnych, w których łącznie kontroli poddano akta 681 zakończonych zwykłych postępowań sprawdzających.

Stwierdzono następujące uchybienia:

- w 43 przypadkach brakowało pisemnego polecenia kierownika jednostki organizacyjnej przeprowadzenia postępowania sprawdzającego;
- w 316 przypadkach brakowało sprawdzeń w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej;
- w 40 przypadkach brakowało sprawdzeń w kartotekach i ewidencjach powszechnie niedostępnych prowadzonych na pisemny wniosek pełnomocnika ochrony przez odpowiednie służby ochrony państwa;
- w 31 przypadkach brakowało sprawdzeń w Krajowym Rejestrze Karnym;
- w 85 przypadkach brakowało sprawdzeń akt stanu cywilnego dotyczących osoby sprawdzanej.

3. SŁUŻBY

Z uwagi na brak uprawnień służby ochrony państwa do prowadzenia kontroli prawidłowości postępowań sprawdzających prowadzonych przez pełnomocników ochrony w jednostkach organizacyjnych wymienionych w art. 30 Ustawy, czynnościami kontrolnymi objęto wyłącznie postępowania prowadzone przez pełnomocników ochrony w jednostkach Państwowej Straży Pożarnej. Kontrolą objęto 560 zakończonych postępowań sprawdzających, w których stwierdzono przypadki nieprawidłowości polegających na braku poleceń kierownika jednostki lub drobne uchybienia formalne.

4. JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Naruszenia przepisów w zakresie prawidłowości prowadzenia zwykłych postępowań sprawdzających stwierdzono niemalże we wszystkich skontrolowanych jednostkach samorządu terytorialnego. Kontroli poddano ponad 2000 postępowań sprawdzających, stwierdzając następujące nieprawidłowości:

- w 317 przypadkach brakowało pisemnego polecenia kierownika jednostki organizacyjnej przeprowadzenia postępowania sprawdzającego;
- w 781 przypadkach brakowało sprawdzeń w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej;
- w 7 przypadkach brakowało sprawdzeń w kartotekach i ewidencjach powszechnie niedostępnych (dot. postępowań do klauzuli „poufne”) prowadzonych przez odpowiednie służby ochrony państwa;
- w 19 przypadkach brakowało sprawdzeń w Krajowym Rejestrze Karnym;
- w 43 przypadkach brakowało sprawdzeń akt stanu cywilnego dotyczących osoby sprawdzanej;
- w 2 przypadkach pełnomocnik ochrony podjął czynności sprawdzeniowe przed wypełnieniem ankiety bezpieczeństwa osobowego, tj. przed uzyskaniem formalnej zgody osoby sprawdzanej.

5. POZOSTAŁE PODMIOTY

Naruszenia przepisów w zakresie prawidłowości prowadzenia zwykłych postępowań sprawdzających stwierdzono także w innych jednostkach organizacyjnych będących podmiotami Ustawy. Kontrolą objęto akta 847 zakończonych postępowań sprawdzających w sześciu jednostkach organizacyjnych, stwierdzając następujące uchybienia:

- w 7 przypadkach brakowało pisemnego polecenia kierownika jednostki organizacyjnej przeprowadzenia postępowania sprawdzającego;
- w 204 przypadkach brakowało sprawdzeń w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej;
- w 73 przypadkach brakowało sprawdzeń w kartotekach i ewidencjach powszechnie niedostępnych prowadzonych na pisemny wniosek pełnomocnika ochrony przez odpowiednie służby ochrony państwa;
- w 194 przypadkach brakowało sprawdzeń w Krajowym Rejestrze Karnym;
- w 29 przypadkach brakowało sprawdzeń akt stanu cywilnego dotyczących osoby sprawdzanej.

VI. SKUTKI STWIERDZONYCH NIEPRAWIDŁOWOŚCI

Celem kontroli ochrony informacji niejawnych jest ustalenie stanu faktycznego i ocena przestrzegania przepisów wydanych w tym zakresie. W wyniku przeprowadzonych kontroli wskazywane są nie tylko nieprawidłowości, ale także zalecenia zmierzające do ich usunięcia.

W latach 2008-2009 skierowano 91 wystąpień pokontrolnych do kierowników jednostek kontrolowanych (na podstawie kontroli rozpoczętych w 2007 roku i zakończonych w 2008 roku oraz kontroli zaplanowanych w 2008 roku). Kierownikom tych jednostek wskazane zostały zarówno przypadki naruszenia lub uchybienia przepisom Ustawy jak też przedstawione rozwiązania, które powinny pomóc w wyeliminowaniu stwierdzonych nieprawidłowości. Zdarza się, że drobne nieprawidłowości są usuwane jeszcze w trakcie prowadzonych czynności kontrolnych. W przypadkach rażącego naruszenia przepisów lub podejrzenia popełnienia przestępstwa kierowane są zawiadomienia do prokuratury lub wszczynane postępowania kontrolne wobec osób odpowiedzialnych za stwierdzone nieprawidłowości.

1. ZAWIADOMIENIA DO PROKURATURY

W wyniku prowadzonych kontroli zgromadzono materiały, które stały się podstawą złożenia w odpowiednich prokuraturach 15 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, w tym 7 w związku z kontrolami realizowanymi w 2007 r. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w większości przypadków nie wywiązywania się z ustawowych obowiązków nałożonych na pełnomocników ochrony bądź kierowników jednostek kontrolowanych. Kwalifikację prawną zarzucanych czynów stanowił z reguły art. 231 § 1 kk¹ oraz 266 § 2 kk² - tj. niedopełnienie obowiązków służbowych lub ujawnienie tajemnicy służbowej.

Najczęściej powodem zawiadomienia prokuratury było nierzetelne prowadzenie przez pełnomocników ochrony zwykłych postępowań sprawdzających oraz brak nadzoru nad obiegiem dokumentów niejawnych (nie prowadzenie kontroli wewnętrznych, brak planów ochrony lub wykazów stanowisk i osób dopuszczonych do pracy na stanowiskach związanych z dostępem do informacji niejawnych).

2. POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNE

W związku z nowelizacją Ustawy, która weszła w życie w 2005 roku służba ochrony państwa uzyskała kompetencje do kontroli prawidłowości prowadzonych przez pełnomocników zwykłych postępowań sprawdzających (z wyjątkiem postępowań prowadzonych przez podmioty określone w art. 30 Ustawy). We wszystkich jednostkach organizacyjnych, w których dokonano kontroli postępowań sprawdzających stwierdzono uchybienia formalne, a w wielu z nich rażące nieprawidłowości polegające na nie dokonaniu przez pełnomocników ochrony obligatoryjnych sprawdzeń, które mają bezpośredni wpływ na ocenę czy osoba sprawdzana daje rękojmię zachowania tajemnicy. W związku z ujawnianymi przypadkami nieprawidłowości w zakresie prowadzenia przez pełnomocników

¹ Art. 231 § 1 kk stanowi: Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

² Art. 266 § 2 kk stanowi: Funkcjonariusz publiczny, który ujawnia osobie nieuprawnionej informację stanowiącą tajemnicę służbową lub informację, którą uzyskał w związku z wykonywaniem czynności służbowych, a której ujawnienie może narazić na szkodę prawnie chroniony interes, podlega karze pozbawienia wolności do lat. 3.

ochrony zwykłych postępowań sprawdzających wszczynane są postępowania administracyjne mające na celu stwierdzenie nieważności poświadczeń bezpieczeństwa wydanych z rażącym naruszeniem przepisów prawa.

W 2008 roku wszczęto 149 postępowań administracyjnych w celu stwierdzenia nieważności poświadczeń bezpieczeństwa wydanych przez pełnomocników ochrony z rażącym naruszeniem prawa. W ubiegłym roku wydano 138 decyzji stwierdzających nieważność poświadczeń - żadna nie została zakwestionowana (tzn. strony nie zgłaszały wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy).

3. POSTĘPOWANIA KONTROLNE

W związku z ujawnianymi nieprawidłowościami w zakresie ochrony informacji niejawnych, wobec osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo takich informacji wszczynane są postępowania kontrolne mające na celu ustalenie czy nadal dają one rękojmię zachowania tajemnicy. Niewłaściwe postępowanie z informacjami niejawnymi może stanowić podstawę do wydania decyzji o cofnięciu poświadczenia bezpieczeństwa.

W ubiegłym roku wszczęto 12 postępowań kontrolnych głównie wobec kierowników jednostek kontrolowanych lub pełnomocników ochrony odpowiedzialnych za zapewnienie przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych (w tym 4 postępowania w wyniku kontroli prowadzonych w 2007 r.).

PODSUMOWANIE

Na podstawie wyników kontroli prowadzonych zarówno w roku ubiegłym, jak też w latach wcześniejszych można stwierdzić, że pomimo dziesięciu lat obowiązywania ustawy o ochronie informacji niejawnych, nadal występują nieprawidłowości w sferze organizacji systemów ochrony informacji niejawnych, za które odpowiedzialni są kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych lub pełnomocnicy ochrony według kompetencji określonych w Ustawie. Nadal odnotowywane są przypadki niewłaściwego postępowania z informacjami niejawnymi

oraz udostępniania takich informacji osobom nieuprawnionym. Jednakże z upływem czasu sukcesywnie maleje liczba stwierdzanych nieprawidłowości o znaczeniu zasadniczym, na rzecz uchybień proceduralnych i organizacyjnych popełnianych przez poszczególne osoby.

Największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa informacji niejawnych, szczególnie stanowiących tajemnicę państwową z uwagi na szkody jakie mogą nastąpić w wyniku nieuprawnionego ujawnienia, jest udostępnianie takich informacji osobom nieuprawnionym. W roku ubiegłym odnotowywano przypadki udostępniania informacji niejawnych osobom, które nie posiadały odpowiednich poświadczeń bezpieczeństwa. Należy jednak podkreślić, że nieprawidłowości w tym zakresie dotyczyły przeważnie podmiotów dysponujących informacjami niejawnymi stanowiącymi tajemnicę służbową, w zdecydowanej większości jednostek samorządu terytorialnego. Do takich sytuacji dochodziło najczęściej z powodu nienależytego nadzoru ze strony pełnomocników ochrony nad funkcjonowaniem kancelarii tajnej odpowiedzialnej za udostępnianie dokumentów zawierających informacje niejawne. Pełnomocnik ochrony, który odpowiada za zapewnienie przestrzegania przepisów, zobligowany jest m.in. do prowadzenia wykazu osób dopuszczonych do pracy na stanowiskach związanych z dostępem do informacji niejawnych. Wykaz taki powinien być na bieżąco aktualizowany i dostępny dla pracowników kancelarii tajnej.

Zdecydowanie najgorzej wypada ocena pełnomocników ochrony w zakresie prowadzenia zwykłych postępowań sprawdzających. Kontrole obejmujące sprawdzenie poprawności prowadzenia tych postępowań należy rozpatrywać w dwóch aspektach:

- po pierwsze: przestrzegania przepisów Ustawy w zakresie rzetelnego prowadzenia postępowania, tj. realizowania czynności wskazanych w Ustawie;
- po drugie: udostępniania informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową osobom, wobec których nie przeprowadzono pełnej procedury sprawdzeniowej mającej na celu ustalenie czy dają one rękojmię zachowania tajemnicy.

W wielu skontrolowanych aktach postępowań sprawdzających brakowało dokumentacji istotnej dla oceny dawania rękojmi zachowania tajemnicy tj. sprawdzeń w Krajowym Rejestrze Karnym, w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej czy też w kartotekach niedostępnych powszechnie. Niejednokrotnie poświadczenia bezpieczeństwa były wydane wyłącznie na podstawie danych zawartych w ankiecie bezpieczeństwa osobowego - bez weryfikowania informacji podawanych przez osoby sprawdzone. Takie postępowanie nie tylko narusza przepisy Ustawy w zakresie rzetelnego prowadzenia postępowania sprawdzającego, ale także stwarza zagrożenie udostępniania informacji niejawnym osobom, które nie powinny mieć dostępu do takich informacji. Informacje niejawne, zarówno stanowiące tajemnicę służbową jak też państwową, powinny być udostępniane osobom dającym rękojmię zachowania tajemnicy – tj. po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego zakończonego wydaniem poświadczenia bezpieczeństwa (z wyjątkami wskazanymi w Ustawie). Przeprowadzenie pełnej procedury sprawdzeniowej ma zatem istotne znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa informacji – zgodnie z Ustawą w razie nie dających się usunąć wątpliwości co do tego czy osoba sprawdzana daje rękojmię zachowania tajemnicy interes ochrony informacji niejawnych ma pierwszeństwo przed innymi prawnie chronionymi interesami.

Od kilku lat, także w roku 2008, najwięcej nieprawidłowości w zakresie ochrony informacji niejawnych odnotowanych jest w małych jednostkach organizacyjnych, które dysponują niewielką liczbą dokumentów niejawnych, w szczególności w takich, gdzie występuje jedynie tajemnica służbowa (m. in. na wszystkich szczeblach jednostek samorządu terytorialnego). Negatywnie należy ocenić zarówno organizację ochrony informacji niejawnych, obieg dokumentów jak też zastosowane środki ochrony fizycznej w celu zabezpieczenia informacji niejawnych przed nieuprawnionym dostępem. O ile brak odpowiednich środków ochrony fizycznej można usprawiedliwiać trudnościami z wygospodarowaniem funduszy, o tyle nierzetelność w prowadzeniu ewidencji i udostępnianie dokumentów niejawnych osobom nieuprawnionym świadczy o nieznanomości przepisów lub ich świadomym nieprzestrzeganiu. W kontekście środków ochrony fizycznej, kierownicy

małych jednostek samorządowych wskazują na nieadekwatność przewidzianych przepisami rozwiązań w stosunku do ilości i klauzuli tajności przechowywanych dokumentów. Standardy bezpieczeństwa w zakresie stosowania środków ochrony fizycznej dla tajemnicy państwowej lub służbowej (bez względu na ilość informacji) są bardzo zbliżone. Obowiązujące przepisy obligują kierowników jednostek organizacyjnych dysponujących chociażby jednym dokumentem oznaczonym klauzulą „poufne” do zorganizowania kancelarii tajnej, strefy administracyjnej i bezpieczeństwa. Z reguły małe gminy mają trudności z wygospodarowaniem odpowiednich środków na stworzenie jednolitych, wydzielonych struktur pionu ochrony, organizację kancelarii tajnej i zastosowanie środków ochrony fizycznej zgodnych z wymogami Ustawy i przepisami wykonawczymi. Podobna sytuacja dotyczy bezpieczeństwa teleinformatycznego, albowiem w wielu przypadkach koszty związane z zakupem i akredytacją systemu teleinformatycznego przewyższają możliwości małych jednostek.

Zdecydowanie lepiej należy ocenić stan ochrony informacji niejawnych w podmiotach reprezentujących administrację państwową oraz w podmiotach niepublicznych realizujących umowy i zadania związane z dostępem do informacji niejawnych w ramach procedur bezpieczeństwa przemysłowego. Na bazie ubiegłorocznych wyników kontroli można ocenić, że stan ochrony informacji niejawnych w tych podmiotach – często wielokrotnie kontrolowanych - ulega sukcesywnej poprawie. Jednostki dysponujące tajemnicą państwową zadbały o bezpieczeństwo informacji niejawnych zarówno na etapie ich przygotowywania (akredytacja systemów teleinformatycznych), jak też stworzyły bezpieczne warunki do ich przechowywania. Większych zastrzeżeń nie budziła także organizacja systemu ochrony informacji niejawnych oraz prowadzenie urzędzeń ewidencyjnych, a także zasady postępowania z tymi informacjami. Skala stwierdzonych nieprawidłowości była stosunkowo niewielka i możliwa do usunięcia w krótkim czasie. W dużej mierze ujawnione w tych instytucjach nieprawidłowości dotyczyły niewłaściwego postępowania z dokumentami zawierającymi informacje niejawne przez osoby zajmujące kierownicze stanowiska.

W skontrolowanych w 2008 roku jednostkach organizacyjnych lepiej, w porównaniu z latami ubiegłymi, przedstawia się kwestia ochrony informacji niejawnych w sieciach i systemach teleinformatycznych. Jednakże nadal ujawniane są nieprawidłowości, a do najpoważniejszych należy zaliczyć wytwarzanie, przetwarzanie i przechowywanie informacji niejawnych z wykorzystaniem systemów lub sieci teleinformatycznych nieposiadających akredytacji służby ochrony państwa. Przyczynami takiego stanu rzeczy jest najczęściej wygoda i lekceważenie zagrożenia, jakie niesie ze sobą sporządzanie dokumentów niejawnych przy użyciu nieakredytowanych systemów teleinformatycznych. Sporadycznie wynika to z niewiedzy, że informacje niejawne mogą być sporządzane wyłącznie na tzw. bezpiecznych stanowiskach.

Kwestie związane z bezpieczeństwem teleinformatycznym stanowią niezwykle istotny element w systemie ochrony informacji niejawnych. W dobie powszechnego wykorzystywania techniki elektronicznej do przekazywania informacji - bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych nabiera szczególnego znaczenia. W celu ochrony informacji niejawnych przed nieuprawnionym dostępem, ustawodawca zobowiązał kierowników jednostek organizacyjnych do wypracowania zasad bezpiecznego korzystania z systemów wykorzystywanych do przetwarzania informacji niejawnych (tj. sporządzenia dokumentacji bezpieczeństwa teleinformatycznego), a służby ochrony państwa do oceny tych zasad (tj. zatwierdzenia dokumentacji). Nad bezpiecznym korzystaniem z systemów powinni czuwać wyznaczeni i merytorycznie przygotowani pracownicy, tj. administrator systemu i inspektor bezpieczeństwa – zgodnie z zasadami określonymi w dokumentacji bezpieczeństwa teleinformatycznego. Zadania w tym zakresie mogą zostać powierzone wyłącznie osobom spełniającym warunki określone w Ustawie – m.in. po odbyciu specjalistycznego szkolenia prowadzonego przez służby ochrony państwa. Skala ujawnionych nieprawidłowości związanych z bezpieczeństwem teleinformatycznym jest nadal zbyt duża - należy pamiętać o zagrożeniach rozpowszechniania informacji przetwarzanych w systemach, które nie zostały akredytowane przez służbę ochrony państwa.

Wyniki ubiegłorocznych kontroli wskazują na stale poprawiający się stan ochrony informacji niejawnych w naszym kraju. Jednakże stan ten należy ocenić jako wciąż odległy od oczekiwanego.